

СТАНОВИЩЕ
ОТ ДОЦ. Д-Р БОЙКО МАКСИМОВ НИКОЛОВ,
ОТНОСНО ДИСЕРТАЦИЯ ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНА И
НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР”

АВТОР: ГЛОРИЯ ВЕЛИСЛАВОВА ПЕТРОВА

НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ: ДОЦ. Д-Р БОЙКО НИКОЛОВ

ТЕМА: „ИНТЕГРАТИВНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА СЕНЗО-
МОТОРНАТА РЕАКЦИЯ ПРИ ШОФЬОРИ С АЛКОХОЛНА ЗАВИСИМОСТ”

Предложеният за разглеждане и оценяване дисертационният труд е правилно структуриран, а съдържанието му е разгърнато върху 218 стандартни страници. Представените в 62 (шестдесет и две) таблици и 25 (двадесет и пет) графики резултати доказват, че е проведено едно мащабно психологично изследване. Извършената статистическа обработка за проверка значимостта на различието между основната и контролната група шофьори, по отношение на изследваните психични феномени, е предпоставка за обективни изводи.

При положение, че по изследваната проблематика е писано малко, представената литературна справка от 174 източника, от които 113 са на кирилица, а 61 - на латиница, говори, че е направен опит за откриване на теоретични доказателства при извеждане на собствена концепция.

АКТУАЛНОСТ НА ПРОБЛЕМА

Темата на дисертацията на Глория Петрова е актуална, тъй като засяга наболяла проблематика, касаеща ежедневието и бъдещия живот на хората в световен мащаб. Въпреки непрестанните дискусии и коментари по отношение на мерките за предотвратяване на катастрофите по пътищата, техният брой непрекъснато расте, а с това и броят на регистрираните човешки жертви или тежки травми.

Авторката ни напомня, че на този етап причините, които се изтъкват при анализиране на допуснатите пътно транспортни произшествия се изчерпват до анализи, свързани с изправността на моторното превозно средство и минало ли е то на технически преглед, с настилката на пътното платно, с метеорологичните условия и скоростта, с която се е движил автомобила в конкретния участък. Вярно е, че изброените фактори може да се окажат основателна причина за допускане на пътно произшествие, но за съжаление почти нищо не се споменава за психичните процеси и състояния на виновния шофьор. Не може да се отрече, че проверката за употреба на алкохол е също задължителна за определяне вината на участващите в пътното произшествие шофьори, но не се вземат под внимание индивидуалните особености и най-вече изразеността на когнитивните процеси и специфичните за дейността на шофьора личностни характеристики, детерминиращи неадекватно поведение на пътното платно, включително забавена и неточна сензо-моторна реакция.

Докторантката е използвала нов подход към проблема за скоростта и точността на сложната сензо-моторна реакция, която е в основата на шофьорската дейност. За целта тя изследва и интерпретира скоростта на двигателния акт, като отговор на

въздействия, активизиращи различни сетива, но чрез скоростта и точността на характеризиращите я когнитивни психични процеси, които паралелно с личностните характеристики, осигуряват „връзката” между участващите в сложната сензо-моторна реакция сетивни и двигателни компоненти.

ПОЗНАВАНЕ НА ПРОБЛЕМА

Авторката демонстрира високо ниво на познаване и интерпретиране на заложения в психологичното изследване научен проблем. Това много добре се открива в Глава първа, където, след анализирания концепции на редица психолози, тя изказва собствено мнение и становище. Доброто познаване на проблема проличава най-вече при подбора на компютъризираните апаратурни методики, чрез които изследва скоростта и точността на когнитивните процеси, явяващи се компоненти на сложната сензо-моторна реакция. С помощта на подходящи тестови методики са проследени и личностните характеристики, които детерминират у шофьора агресивно поведение на пътното платно. Значимостта на разкриващите се различия между младите и старите мъже и жени шофьори с алкохолна зависимост и контролната група (без зависимост от алкохола) е установена чрез обработка на резултатите със статистически методи, подкрепени с психологичен анализ.

Доказателство за познаване на проблема е и заложения в основната цел стремеж на Глория Петрова да изследва сложната сензо-моторна реакция като следствие от реализираните се интегративни връзки между когнитивните процеси, които, от една страна, са детерминирани от конкретните въздействия, а от друга - осигуряват процеса „вземане на решение” за конкретен двигателен отговор. За по-голяма обективност в частта „Обобщение” е направен подробен когнитивен анализ на личностното поведение в дейността ситуация, която е заложена в основната методика за изследване на Сложна диференцировъчна реакция.

МЕТОДИЧЕСКИ ИНСТРУМЕНТАРИУМ

За нуждите на дисертационния труд докторант Глория Петрова използва пет методики, които са част от компютъризирания комплекс за психологични изследвания „Виена тест-систем”, с който разполага Лабораторията по психология към ЮЗУ „Неофит Рилски” – Благоевград. Този факт свидетелства за сериозен опит да се приложи новаторски подход в психологичното изследване, характеризираш труда като целенасочен и задълбочен. Най-общо използваните компютъризирани методики са:

⇒ Компютъризирана методика „Реакциомер”, с основно предназначение да изследва скоростта и точността на сложна диференцировъчна реакция, по отношение на оптични и акустични стимули.

⇒ Компютъризирана методика, предназначена за изследване на способността за точно предвиждане на време и посока на движещи се обекти.

⇒ Компютъризирана методика, с основно предназначение да изследва концентрацията и способността за бързо превключване на вниманието по отношение проследяващата функция на зрителното възприятие.

⇒ Компютъризирана методика, предназначена да изследва агресивното поведение при шофиране.

⇒ Компютъризирана методика, с основно предназначение да изследва специфичните за безопасно шофиране личностни черти.

Използваният методически инструментариум е релевантен на хипотезите, целите и задачите, поставени в дисертацията.

ПРЕЦЕНКА ЗА НАУЧНО-ПРИЛОЖНИТЕ ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Индивидуалната научна самооценка за постигнатите приноси са индиректно отражение на получените от проведеното психологично изследване резултати. Те се отнасят до теорията и практиката на дейността „управляване на автомобил” и имат теоретико-приложен характер.

От съществено значение за транспортната психология е факта, че за първи път е разгледана сложната диференцировъчна реакция на шофьора като **синтез от реализиращи се интегративни връзки** между участващите в тази реакция познавателни психични процеси, а не като обикновен двигателен акт. За транспортната психология е от значение изискването когнитивните процеси да се изучават като **относително самостоятелни**, а тяхното изследване и интерпретиране да се осъществява от позицията на системния подход и принципа на детерминизма.

Като съществен принос може да се приеме и факта, че за първи път е проведено психологично изследване за проследяване на различието в скоростта и точността на сложна диференцировъчна реакция при шофьори с установена хронична болест „алкохолна зависимост”, а резултатите са сравнени с контролна група от шофьори, без зависимост от алкохола. За първи път в психологичната практика интегративните връзки между участващите в сложната диференцировъчна реакция когнитивни процеси, са проследени чрез пет компютъризирани методики от австрийската система за психологични изследвания „Виена тест-систем”.

Може да се приеме, че направените изследвания се явяват практическа основа върху, която могат да се формулират по-точно изискванията за психологична годност към кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС и на тази основа да се усъвършенства методическия инструментариум за подбор на шофьори. Докторант Глория Петрова е убедена, че това е възможно едва след като се изготви обективен списък на съществените за дейността на шофьора психични процеси и личностни черти и на тази основа да се изготви **единен класификатор** на за всички психологични лаборатории по транспортна психология в страната.

МНЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ

Получените резултати и направените изводи дават основание на Глория Петрова да изкаже смело своето мнение и да отправи смело препоръки към Министерството на транспорта, което съвместно с Министерството на вътрешните работи, Министерството на здравеопазването, Министерството на труда и социалната политика, да сформират специално обучен екип от психолози, психиатри и социални работници, които на базата на обективни данни от проведено психологично изследване да направят осъвременен списък на когнитивните, емотивните и конативните психични процеси, състояния и личностни черти, необходими за безопасно шофиране и на тази основа да бъде изведен **единен класификатор** на методически инструментариум, който да се използва във всички психологични лаборатории по транспортна психология.

Шофьорите с диагностицирана алкохолна зависимост да бъдат насочени към здравни заведения, които предлагат медикаментозна и групова психотерапия, с терапевтична цел, свързана със справяне с алкохолната зависимост и отстраняване на факторите, довели до неадекватно поведение на пътя.

Смела, но обективна е и препоръката с Министерско постановление, или с промяна на Закона и Правилника за движение по пътищата да се вземе решение да се явяват на проверочен изпит на всеки три години не само професионалните и таксиметровите шофьори, навършили 55 години, но и любителите шофьори над 60

години да доказват всяка година, че двигателните им навици и умения, свързани със скоростта и точността на сложна диференцировъчна реакция, са запазили своите характеристики, или могат да бъдат компенсирани занижените им когнитивни функции. На проверочен изпит всяка година да се явяват и шофьорите с диагностицирана алкохолна болест, независимо от пола и възрастта.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Уповавайки се на научно-приложните приноси и показаните качества за научноизследователска дейност, давам своята положителна оценка за разглежданата дисертация и като вземам предвид съдържащите се в нея задълбочени познания и постигнати научно-приложни приноси, предлагам да бъде присъдена на Глория Велислова Петрова научната и образователна степен „доктор“.

16.11.2012 г.
Благоевград

Подпис:
/доц. д-р Бойко Николов/